

บทที่ 6

ปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพของสถานีวิทย์กระจายเสียงท้องถิ่น จังหวัดกาฬสินธุ์ ในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคนและสังคม

ผลของศึกษาถึงลักษณะการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น จังหวัดกาฬสินธุ์ และรูปแบบเนื้อหาในการสื่อสารของสถานีวิทย์กระจายเสียงท้องถิ่นทั้ง 3 สถานีนั้น ทำให้สามารถวิเคราะห์ที่ได้ถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถของสถานีวิทย์กระจายเสียงท้องถิ่นในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคนและสังคม โดยสามารถกล่าวถึงรายละเอียดของปัจจัยต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

จากการที่บทบัญญัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 40 ได้กำหนดไว้ว่า

“คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม”

บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว นี้เป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้สถานีวิทย์กระจายเสียงท้องถิ่น จังหวัดกาฬสินธุ์ จะต้องมีการปรับเปลี่ยนภารกิจให้มีความสอดคล้อง ในฐานะที่เป็น

สถานีวิทยุกระจายเสียงระดับท้องถิ่น ที่จะต้องเป็นสื่อกลางเพื่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น

ตามความเป็นจริงแล้ว ภารกิจของสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น ยังครอบคลุมไปถึง การที่จะต้องบริหารจัดการภายในองค์กรสถานีเองด้วย

2. ปัจจัยด้านแผนและนโยบาย

บทบัญญัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ดังกล่าว มีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) รวมถึงเอื้อต่อแผนพัฒนาสื่อสารมวลชน เทคโนโลยี สารสนเทศ และโทรคมนาคม (พ.ศ. 2542 – 2551) ให้มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาสื่อเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคนและสังคม นอกจากนี้ยังได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนถึงความสำคัญของการพัฒนาในระดับท้องถิ่นด้วย

ถึงแม้ว่า ยังไม่ได้มีการบังคับใช้ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ แต่องค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียง 3 องค์กร คือ กรมประชาสัมพันธ์ กองทัพบก และอ.ส.ม.ท. ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายหลักเพื่อให้สื่อวิทยุกระจายเสียงที่อยู่ในสังกัด ได้มีการสนองตอบต่อประโยชน์สาธารณะในระดับท้องถิ่นด้วย

กรมประชาสัมพันธ์ได้กำหนดนโยบายการพัฒนาสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น ของกรมประชาสัมพันธ์ เป็นศูนย์กลางทางด้านข้อมูล ข่าวสาร และเวทีแสดงความคิดเห็นของท้องถิ่น เป็นการสื่อสารสองทาง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนข่าวสารในท้องถิ่น

กองทัพบก ถึงแม้ว่า จะมีได้กำหนดชี้ชัดออกมาเป็นคำสั่งให้สถานีวิทยุกระจายเสียงในสังกัดถือปฏิบัติ แต่ก็ได้มีนโยบายที่กำหนดให้สถานีวิทยุกระจายเสียงในสังกัดของกองทัพบกเป็นสื่อกลางในการให้ข้อมูลข่าวสาร แก่ประชาชน และเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ความเข้าใจอันดีและถูกต้อง โดยคำนึงถึงสิทธิและความเสมอภาคในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน

อ.ส.ม.ท. มีนโยบายให้สถานีวิทยุกระจายเสียงในสังกัดของ อ.ส.ม.ท. เป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ให้ประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟังทุกระดับ เพื่อพัฒนาวิทยุภาพกรมนุสรณ์ทั้งในด้านความรู้ การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง กีฬา เกษตร สาธารณสุข ศิลปวัฒนธรรมไทย สังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต ผลิตรายการที่มีคุณภาพให้เหมาะสมแก่ผู้ฟังทุกระดับชั้น ซึ่งได้กำหนดรูปแบบของสถานีวิทยุในส่วนภูมิภาคไว้ว่า ให้เป็นสถานีวิทยุเพื่อท้องถิ่น

จะเห็นได้ว่า ทั้ง 3 สถานีมีนโยบายหลักที่กำหนดมาจากส่วนกลางเพื่อให้สอดคล้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยให้สถานีเป็นสื่อกลางในการสื่อสารข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่น

3. ปัจจัยด้านองค์กรผู้ผลิต

สถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่นจังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้ง 3 สถานี ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดกาฬสินธุ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 จังหวัดกาฬสินธุ์ และสถานีวิทยุกระจายเสียง อ.ส.ม.ท. จังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะการบริหารงานภายในสถานี ที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดตามแต่ละสถานีต่อไปนี้

3.1 สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดกาฬสินธุ์

โครงสร้างสถานีตามการเป็นเจ้าของและการควบคุม ทำให้สถานีมีนโยบายหลักมาจากส่วนกลาง คือ กรมประชาสัมพันธ์ ในส่วนของสถานีมีผู้อำนวยการสถานีเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบควบคุมการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ คือ ฝ่ายข่าวและรายการ ฝ่ายธุรการ ฝ่ายช่างเทคนิค และงานเครื่องส่ง

เมื่อพิจารณาการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ภายในสถานีแล้วพบว่า ยังคงมีการปฏิบัติงานที่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง คือ กรมประชาสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นการควบคุมทางด้านการบริหารจัดการ หรือทางด้านงบประมาณ ที่จะต้องมีการสั่งการมาจากส่วนกลางทั้งหมด การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สถานีมีลักษณะการทำงานแบบราชการ คือ มีการสั่งการแบบ

ลดหลั่นกันลงมาตามลำดับชั้น ซึ่งทำให้ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในท้องถิ่น นอกจากนี้จากการที่กรมประชาสัมพันธ์ได้ใช้สถานีเพื่อถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารเนื้อหาต่าง ๆ จากส่วนกลาง รวมไปถึงการที่มีหน่วยงานรัฐ / รัฐวิสาหกิจจากส่วนกลาง ที่เข้ามาใช้สถานี ซึ่งพบว่ากลุ่มผู้ใช้สถานีจากส่วนกลางมีสัดส่วนมากกว่ากลุ่มผู้ใช้สถานีในท้องถิ่น ซึ่งลักษณะดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องในการปฏิบัติการกิจของสถานีในฐานะที่เป็นสื่อวิทยุกระจายเสียงในระดับท้องถิ่น

ในด้านขีดความสามารถของผู้ผลิตเนื้อหาในท้องถิ่นนั้นพบว่า เจ้าหน้าที่ของสถานีมีลักษณะการทำงานที่เป็นทางการ มีแบบแผน ซึ่งเป็นกรอบที่กำหนดมาจากส่วนกลาง แม้ว่าจะมีอิสระในการผลิตเนื้อหาเพื่อท้องถิ่นได้ แต่ก็ไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่

ในด้านอุดมการณ์ของผู้ผลิตเนื้อหาที่มุ่งเพื่อท้องถิ่นนั้นพบว่า เจ้าหน้าที่ของสถานีเองมีแนวความคิดและความเข้าใจถึงลักษณะเฉพาะและความต้องการของท้องถิ่น แต่เนื่องด้วยกรอบที่กำหนดมาเป็นนโยบายและหลักเกณฑ์ต่าง ๆ จากส่วนกลางนั้น ทำให้อุดมการณ์ที่จะผลิตเนื้อหาเพื่อท้องถิ่นไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่

2.2 สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 จังหวัดกาฬสินธุ์

โครงสร้างของสถานีตามลักษณะการเป็นเจ้าของและการควบคุม ทำให้สถานีมีนโยบายหลักมาจากส่วนกลาง คือ กองทัพบก ในส่วนของสถานีมีหัวหน้าสถานีเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบควบคุมการปฏิบัติงานภายในสถานีที่มีเจ้าหน้าที่ประกอบด้วย ผู้ประกาศ ช่างควบคุมเสียง ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ธุรการ โดยเจ้าหน้าที่ของสถานีได้มีการปฏิบัติตามนโยบายหลักในการเป็นสื่อกลางให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์สาธารณะท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยลักษณะโครงสร้างในด้านการประกอบธุรกิจหารายได้ของสถานี ทำให้การปฏิบัติการกิจของเจ้าหน้าที่สถานีจะต้องทำตามนโยบายที่กำหนดในเรื่องของการให้ผู้ประกอบการเอกชนเข้ามาใช้สถานีโดยการเช่าเวลา ซึ่งพบว่า เป็นกลุ่มผู้ใช้สถานีทำการสื่อสารในท้องถิ่นมากที่สุด

ในด้านขีดความสามารถในการผลิตเนื้อหาเพื่อท้องถิ่นนั้น พบว่า เจ้าหน้าที่ของสถานีสามารถกระทำได้ในระดับหนึ่ง แต่ด้วยข้อจำกัดในเรื่องของเวลาที่จะออกอากาศ ซึ่งส่วนใหญ่จะต้องเป็นไปเพื่อการประกอบธุรกิจโฆษณา นั้น ทำให้การผลิตเนื้อหาเพื่อท้องถิ่นอาจจะกระทำไม่ได้ อย่างเต็มที่

ในด้านอุดมการณ์ของผู้ผลิตเนื้อหาที่มุ่งเพื่อท้องถิ่นนั้น พบว่า ยังคงต้องยึดตามกรอบจากส่วนกลางเป็นหลัก เนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้ผลิตเนื้อหาของสถานียึดถือว่า ตัวเองคือระดับของผู้ได้บังคับบัญชา ที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเป็นหลัก การคิดสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อท้องถิ่นจึงถูกจำกัดโดยอำนาจของการสั่งการแบบรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลางของสถานี

2.3 สถานีวิทยุกระจายเสียง อ.ส.ม.ท. จังหวัดกาฬสินธุ์

โครงสร้างการเป็นเจ้าของและการควบคุมของสถานี อยู่ภายใต้องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย โดยจะมีการกำหนดนโยบายหลักเพื่อให้สถานีปฏิบัติ มีนายสถานีวิทยุจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นผู้ดูแลสถานี ควบคุมการออกอากาศ นอกจากนี้ภายในสถานียังประกอบไปด้วยเจ้าหน้าที่ในฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งเป็นพนักงานของบริษัทผู้เช่าเวลา ได้แก่ ผู้ประกาศ อธิการ ช่างเทคนิค พนักงานควบคุมเสียง

จากการศึกษาพบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียง อ.ส.ม.ท. จังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะเป็นเพียงสถานีเครือข่ายของ อ.ส.ม.ท. ในด้านของโครงสร้างการประกอบธุรกิจหารายได้เท่านั้น ยังไม่มีลักษณะของการเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงในระดับท้องถิ่น เนื่องจากไม่มีเจ้าหน้าที่ผู้ผลิตเนื้อหาไปสู่ท้องถิ่น ซึ่งไม่สามารถที่จะตอบสนองนโยบายในด้านการเป็นสถานีวิทยุเพื่อท้องถิ่นตามที่กำหนดไว้ในนโยบายจากส่วนกลาง

จากการศึกษาพบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้ง 3 สถานี ได้เป็นสื่อกลางในท้องถิ่น โดยมีการเปิดโอกาสให้แก่หน่วยงาน และกลุ่มบุคคล รวมถึงประชาชนในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารผ่านทางสถานี นอกเหนือไปจากการที่สถานีจะต้องเป็น

สื่อกลางเพื่อการสื่อสารจากส่วนกลางโดยสถานีแม่ข่ายแต่ละสถานีในส่วนกลาง รวมถึงสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์

ทำให้พบว่า สถานีเป็นสื่อกลางเพื่อการสื่อสารในระดับชาติ ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจากรัฐ และข้อมูลข่าวสารจากองค์กรสถานีส่วนกลาง และในขณะเดียวกันสถานีก็เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระดับท้องถิ่น โดยเปิดโอกาสให้หน่วยงาน กลุ่มบุคคล รวมถึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใช้สถานีเพื่อการสื่อสารในท้องถิ่น แต่ทั้ง 3 สถานียังไม่สามารถที่จะปฏิบัติการกิจเพื่อการเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่นที่แท้จริง เนื่องจากสถานีไม่มีการบริหารจัดการ การตัดสินใจอย่างเป็นทางการในสถานีเพื่อประโยชน์ในระดับท้องถิ่น

4. ปัจจัยด้านการประกอบธุรกิจหารายได้ของสถานี

หากพิจารณาตามโครงสร้างการประกอบธุรกิจหารายได้ของแต่ละสถานี จะพบว่า มีความแตกต่างกัน ทำให้สถานีมีอิสระในการสื่อสารเพื่อตอบสนองต่อประโยชน์สาธารณะชนท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปด้วย

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดกาฬสินธุ์ ปฏิบัติตามนโยบายจากกรมประชาสัมพันธ์ในเรื่องของการเปิดให้เวลาแก่เอกชนเข้ามาเช่าเวลาสถานีในจำนวนที่จำกัด เนื่องจากจะต้องให้เวลาแก่สถานีในการถ่ายทอดเนื้อหา ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐ และหน่วยงานของรัฐ

นอกจากนี้สถานีมีรายได้ที่เป็นงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ ลักษณะโครงสร้างการประกอบธุรกิจหารายได้ของสถานี จึงเป็นไปในลักษณะอยู่ภายใต้โครงสร้างการเป็นเจ้าของและการควบคุมตามเจตนารมณ์ของกรมประชาสัมพันธ์ที่ต้องการจะใช้สถานีเพื่อเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของรัฐ มากกว่าที่จะใช้เพื่อการประกอบธุรกิจรายได้

สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาคที่ 2 จังหวัดกาฬสินธุ์ และสถานีวิทยุกระจายเสียง อ.ส.ม.ท. จังหวัดกาฬสินธุ์ จากโครงสร้างการประกอบธุรกิจหารายได้นั้น พบว่า จะต้องหา

รายได้โดยการให้ผู้ประกอบการเอกชนเข้ามาเช่าเวลาสถานีเพื่อทำการสื่อสาร โดยพบว่า เป็นเวลาส่วนใหญ่ของสถานี จึงทำให้โอกาสในการที่จะให้กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานอื่น ๆ ในท้องถิ่น เข้ามาใช้สถานีเป็นไปได้น้อย

แต่อย่างไรก็ตาม ผลจากการศึกษาพบว่า ถึงแม้เวลาของสถานีจะเป็นของผู้ประกอบการเอกชนที่เช่าเวลา ก็สามารถที่จะทำการสื่อสารเพื่อประโยชน์ต่อท้องถิ่น สอดแทรกอยู่ได้ ขึ้นอยู่กับเจตนาธรรมและอุดมการณ์ของผู้ประกอบการเอกชนแต่ละรายการ ดังที่พบว่า มีผู้ประกอบการเอกชนบางส่วนในท้องถิ่น ที่ต้องการใช้สถานีเพื่อสื่อสารเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น นอกเหนือไปจากการเพื่อธุรกิจ

จากปัจจัยที่กล่าวมาทำให้สถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ยังไม่สามารถที่จะปฏิบัติภารกิจในฐานะเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงในระดับท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง เนื่องจากยังคงติดอยู่ที่การควบคุมตามลักษณะโครงสร้างทั้งโครงสร้างการเป็นเจ้าของและโครงสร้างการประกอบธุรกิจหารายได้ สถานีจึงมีลักษณะเป็นเพียงสถานีวิทยุกระจายเสียงเครือข่ายให้แก่ กรมประชาสัมพันธ์ กองทัพบก และ อ.ส.ม.ท.

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญที่กำหนดออกมา รวมถึงรูปแบบเนื้อหาในการสื่อสารของสถานี ซึ่งมีบางส่วนที่ได้มีการผลิต และมีแหล่งที่มาของเนื้อหามาจากท้องถิ่น เป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นโดยตรง มีขนาดเล็ก เนื้อหาจะเกี่ยวกับเรื่องของท้องถิ่นโดยเฉพาะในด้านของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การสาธารณสุข ศิลปวัฒนธรรม การเกษตร และบันเทิง รวมถึงเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม และมีปฏิริยาโต้ตอบกลับจากประชาชนในท้องถิ่นได้ง่าย ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้จะเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาคนและสังคมในระดับท้องถิ่นได้

นอกจากนี้ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะเอื้อต่อการใช้สถานีเป็นสื่อกลางเพื่อการพัฒนาคนและสังคมในระดับท้องถิ่นนั้น จะต้องทำให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นด้วย ซึ่งประชาชนผู้รับสารในท้องถิ่น จะต้องมีความปรารถนาที่จะใช้สถานีเพื่อทำการสื่อสาร มีโอกาสที่จะเข้ามาทำการสื่อสารผ่านทางสถานี มีโอกาสในการมีปฏิริยาโต้ตอบกลับใน

การสื่อสาร และการสื่อสารนั้นจะต้องมุ่งเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมในท้องถิ่นมากกว่าที่จะใช้เพื่อส่วนตัว จึงจะทำให้เกิดลักษณะของการใช้สถานีเพื่อทำการสื่อสารในด้านการพัฒนาคนและสังคมได้อย่างแท้จริง